

# Porezi - opšti pristup I

dr Damir Šehović  
Fiskalna ekonomija  
Podgorica, mart 2020.



## Sadržaj predavanja

- Pojam poreza
- Karakteristike poreza
- Istorijski razvoj poreza
- Teorije opravdanja poreza
- Podjela poreza

# Pojam poreza

- Šta su porezi?
- Izučavanje poreza pokreće mnogo pitanja:
  - Kojim argumentima se pravda postojanje poreza?
  - Kako porez učiniti što je moguće više pravičnom ustanovom?
  - Da li je porez samo fiskalni instrument?
  - Da li se njime mogu postići intervencionistički ciljevi u ekonomskom, socijalnom i političkom planu?
- Kako definisati porez?
- **Porez je osnovni instrument prikupljanja javnih prihoda kojima savremene države podmiruju rashode iz svoje nadležnosti**

4. mart 2020.

3

# Pojam poreza

- Porez je dio koji građanin daje državi od svog imanja da bi mu ona sačuvala ostatak imovine
- Porezi su naknada za zaštitu koju država pruža svojim građanima
- Porez je prisilno davanje bez prava na protivnaknadu
- Porezi su prisilni prihodi javnopravnog tijela za koje javnopravna tijela ne daju nikakvu protivuslugu poreskim obveznicima

4. mart 2020.

4

## Pojam poreza

- **Porezi** su instrument javnih prihoda kojima država od subjekata koji su pod njenom poreskom vlašću prinudno uzima novčana sredstva, bez neposredne protivusluge, u cilju pokrivanja svojih finansijskih potreba i postizanja drugih, prvenstveno ekonomskih i socijalnih ciljeva

4. mart 2020.

5

## Karakteristike poreza

- Karakteristike po kojima se porezi razlikuju od ostalih instrumenata javnih prihoda su:
  1. Derivativnost;
  2. Prisilnost (nametanje poreza silom, na osnovu ugovora i na osnovu Ustava);
  3. Služe za podmirivanje javnih rashoda;
  4. Nepostojanje neposredne protivusluge;
  5. Ubiraju se u novcu;
  6. (Nedestiniranost);
  7. (Plaćaju se na teritorijalnom pristupu);

4. mart 2020.

6

## Istorijski razvoj poreza

- Najstarija vremena ~ porezi → pokloni
- Stara Grčka;
- Stari Rim (glavarina i zemljarina);
- Feudalizam (porezi gube značaj, javljaju se domeni i regali);
- Srednji vijek (porezi se ponovo javljaju).

4. mart 2020.

7

## Teorije opravdanja poreza

- Čime je opravdan porez?
- Koji su to razlozi da se pod prijetnjom državne prinude zahvata dio ekonomske snage poreskog obveznika i koristi mimo njegovog direktnog uticaja i mjerljivog interesa?
- Toma Akvinski (1226-1274):  
"Može li biti pljačke bez grijeha?"  
(samo onda kada vladar ne može podmiriti rashode države iz svojih prihoda)
- Crkveni pisci:  
"Caru carevo a Bogu Božije!"

4. mart 2020.

8

# Teorije opravdanja poreza

- Odgovore na opravdanost oporezivanja pruža nekoliko teorija:
  1. Teorija sile;
  2. Teorija ekvivalencije;
  3. Teorija žrtve;
  4. Teorija reprodukcije;
  5. Organska teorija;
  6. Socijalistička teorija;
  7. Teorija suvereniteta.

# Teorije opravdanja poreza

## Teorija sile

- Opravdanje poreza se sastoji u pravu jačeg da gospodari slabijim.
- Pobjednik je mogao uvoditi i naplaćivati poreze na osnovu prava jačeg, jer je pobjedniku pripadalo sve, pa čak i život pobijeđenog
- Teorija karakteristična za stari i srednji vijek
- "Država, to sam ja" ~ Luj XIV

# Teorije opravdanja poreza

## Teorija ekvivalencije (cijene):

- Vrhunac doživljava u XVIII vijeku
- Porezi su cijena za usluge koje državni organi pružaju poreskim obveznicima
- Vladajuća teorija u vrijeme liberalnog kapitalizma
  - “Laissez faire laissez passer”
  - “Leave them as you find them”
- Porez koji obveznici plaćaju je naknada za usluge koje im država pruža
- Nadoknada za usluge države se ne razlikuje od bilo koje druge nadoknade koja se plaća na tržištu pri traženju bilo koje usluge

4. mart 2020.

11

# Teorije opravdanja poreza

- Teorija cijene se javlja u dvije varijante
  1. Teorija osiguranja
  2. Teorija uživanja
- **Teorija osiguranja:** Porezi su cijena koju obveznici plaćaju za usluge koje im ona pruža osiguravajući njihovu imovinu
- **Teorija uživanja:** Porezi su cijena koju obveznici plaćaju za usluge koje im ona pruža štiteći spoljne granice i unutrašnji poredak, omogućavajući im time da uživaju svoju imovinu i dohodak koji steknu

4. mart 2020.

12

# Teorije opravdanja poreza

## Teorija žrtve

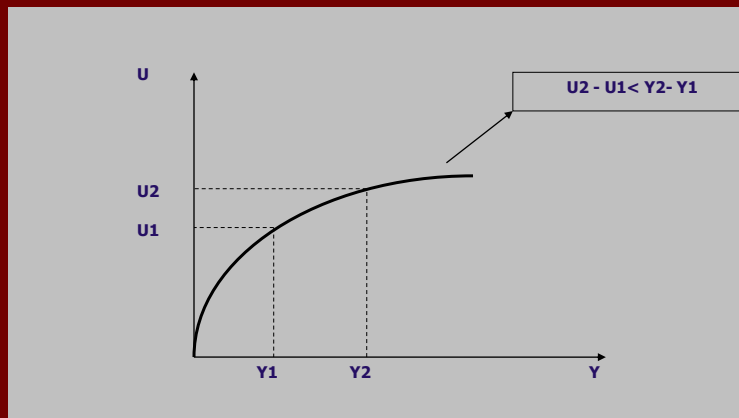
- Javlja se u drugoj polovini XIX vijeka
- Država ima pravo da od poreskih obveznika zahtijeva žrtvu, a da isti nemaju pravo na protivuslugu
- Porez predstavlja žrtvu koju pojedinac čini u opštem interesu
- Svako treba podnijeti žrtvu u skladu sa svojim sposobnostima

# Teorije opravdanja poreza

- Teorija žrtve se javlja u tri varijante:
  1. Teorija apsolutno jednake žrtve;
  2. Teorija proporcionalno jednake žrtve;
  3. Teorija minimalne žrtve.

# Teorije opravdanja poreza

- Grafik opadajuće korisnosti



4. mart 2020.

15

# Teorije opravdanja poreza

## Teorija reprodukcije

- Javlja se krajem XIX vijeka
- Opravdanje za plaćanje poreza se nalazi u činjenici da će trošenje iznosa dobijenog oporezivanjem u produktivne svrhe doprinijeti povećanju GDP-a a time i dohotka pojedinca
- Glavni predstavnici teorije reprodukcije su Lorenz von Stein i Adolf Wagner

4. mart 2020.

16



# Teorije opravdanja poreza

## Organska teorija

- Vezuje se za tridesete godine XX vijeka
- Država je proizvod zajedničkog života ljudi, dok plaćanje poreza omogućava nastavak suživota
- Država-organizam; građani-organi; krvotok-porezi;

# Teorije opravdanja poreza

## Socijalistička teorija

- U socijalističkim državama, obaveza plaćanja poreza je obaveza svakog pojedinca
- Porez je pogodan instrument za finansiranje društvenih rashoda
- Porezima se ostvaruju zadaci od opšteg interesa

# Teorije opravdanja poreza

## Teorija suvereniteta

- Danas je prihvaćena u teoriji javnih finansija
- Uvođenje, utvrđivanje i naplata poreza je atribut savremene države
- Svaki građanin je dužan da svojim sredstvima doprinosi izvršavanju zadataka države
- Poresko pravo izvire iz političke veze između građana i države

4. mart 2020.

19

# Podjela poreza

- Najprihvatljivija je podjela poreza na:
  1. Direktne i indirektne (kriterijum prevaljivosti i odnos prema individualnoj poreskoj snazi);
  2. Subjektivne i objektivne;
  3. Sintetičke i analitičke;
  4. Opšte i namjenske;
  5. Katastarske i tarifne;
  6. Pretpostavljene i faktičke;
  7. Po vrijednosti i specifične;
  8. Fundirane i nefundirane;
  9. Redovne i vanredne;
  10. Reparticijske i kvotne;
  11. Osnovne i dopunske;
  12. Centralne i lokalne.

4. mart 2020.

20

**HVALA NA PAŽNJI!**

[damirsehovic@yahoo.com](mailto:damirsehovic@yahoo.com)

4. mart 2020.

21